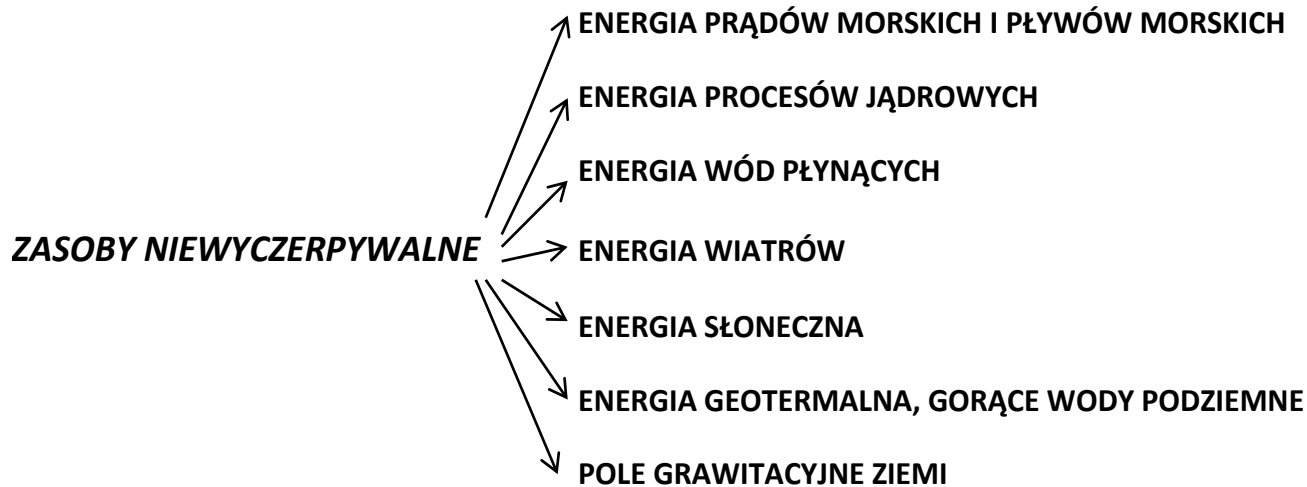
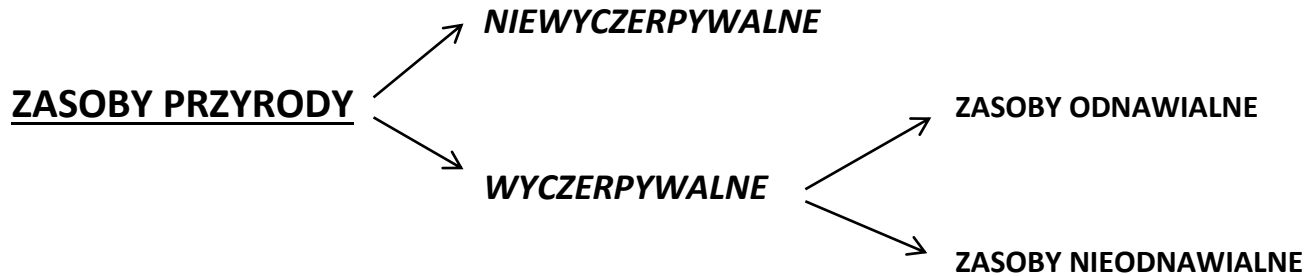
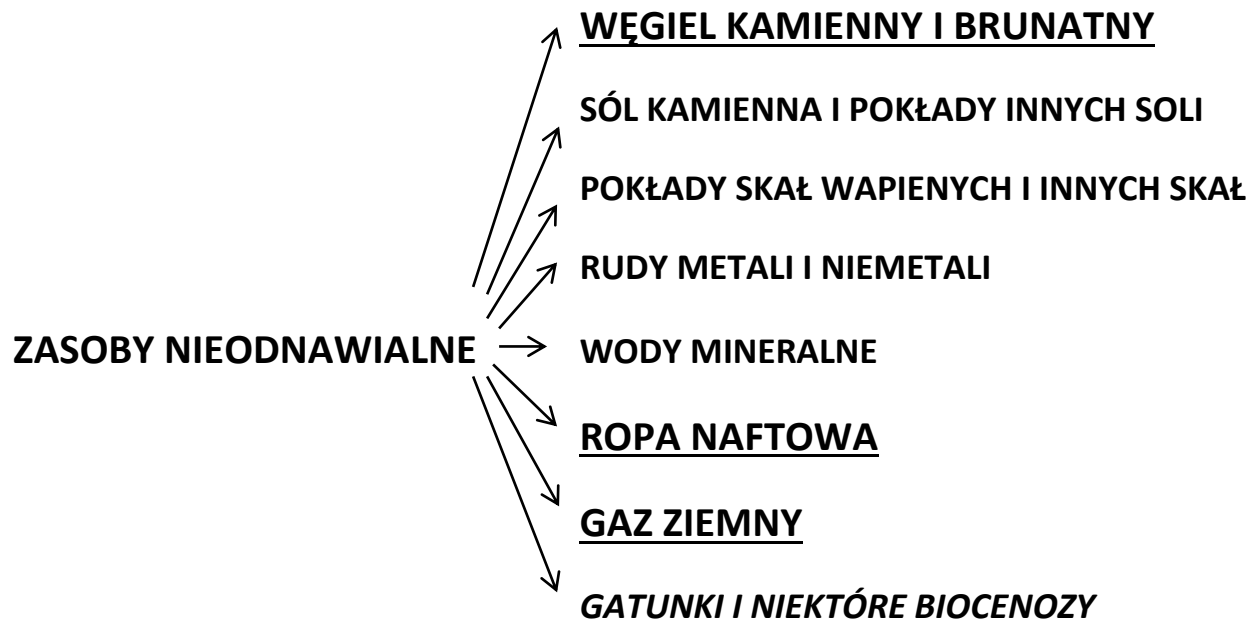
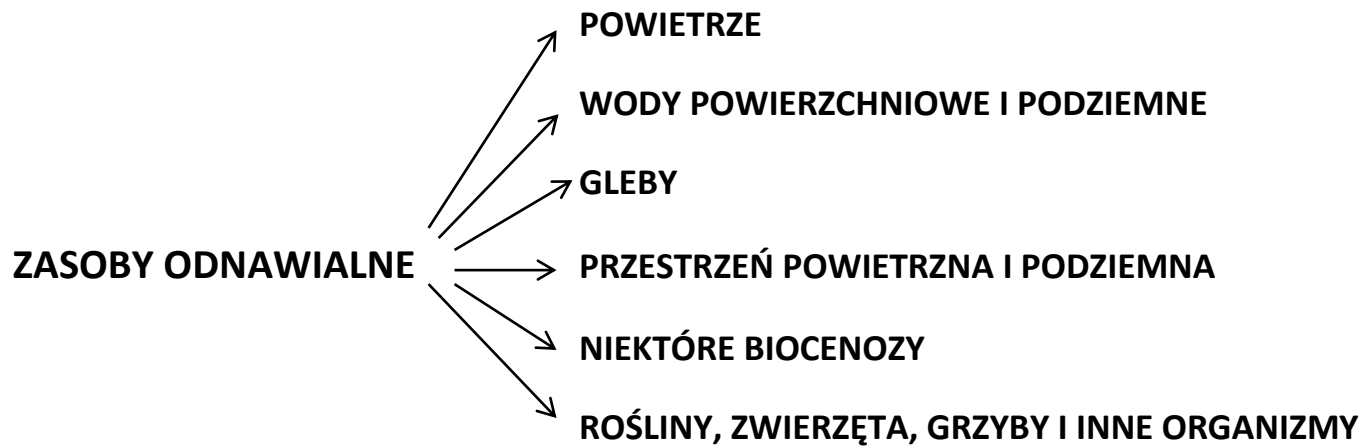

Źródła energii

Gaz ziemny zwany również błękitnym paliwem – rodzaj **paliwa kopalnego** pochodzenia organicznego, gaz zbierający się w skorupie ziemskiej w pokładach wypełniających przestrzenie, niekiedy pod wysokim ciśnieniem. Pokłady gazu ziemnego występują samodzielnie lub towarzyszą złożom ropy naftowej lub węgla kamiennego.

Zawartość składników jest zmienna i zależy od miejsca wydobywania, jednak **głównym składnikiem stanowiącym ponad 90% gazu ziemnego jest zawsze metan**. Oprócz niego mogą występować niewielkie ilości **etanu, propanu, butanu** i innych związków organicznych oraz mineralnych. **Gaz ziemny jest bezwonny** i jest specjalnie **nawaniany** przed wprowadzeniem do sieci gazowej **w celu ułatwienia wykrycia jego obecności w powietrzu**.

CH₄ metan

C₂H₆ etan

C₃H₈ propan

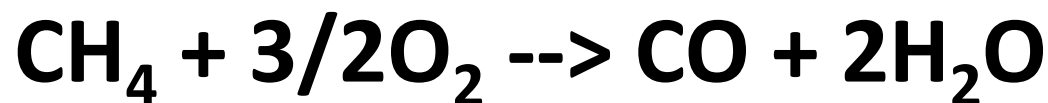
C₄H₁₀ butan

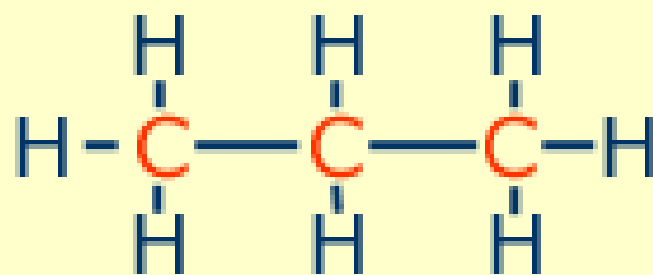
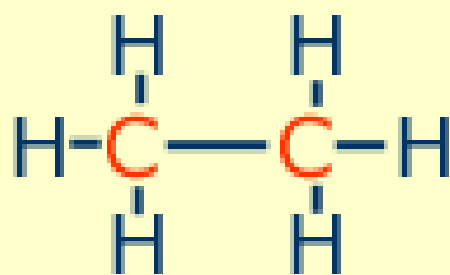
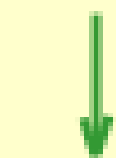
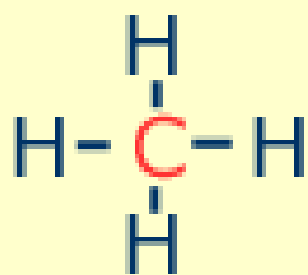
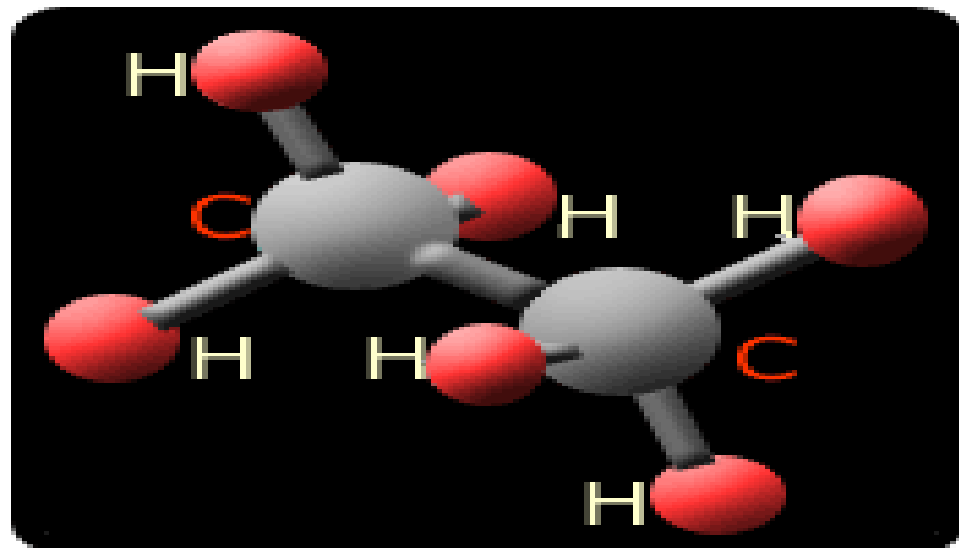
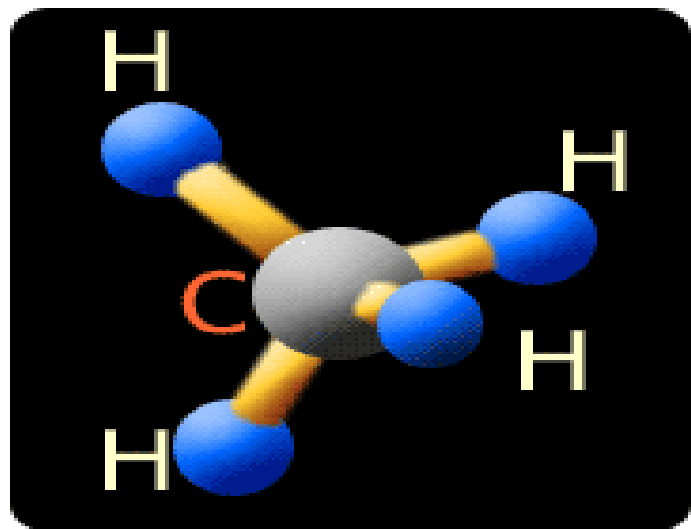
Spalanie metanu

Metan jest gazem palnym. Przy wystarczającym dostępie powietrza metan spala się całkowicie:

Przy ograniczonym dostępie powietrza spalanie przebiega inaczej, produktami reakcji mogą być wówczas tlenek węgla lub sadza.

Ropa naftowa (olej skalny, czarne złoto) – ciekła kopalina, złożona z mieszaniny naturalnych węglowodorów gazowych, ciekłych i stałych (bituminów), z niewielkimi domieszkami azotu, tlenu, siarki i zanieczyszczeń.

Skład chemiczny ropy

Podstawowy skład pierwiastkowy ropy naftowej to:

80-88% węgla;

11-14,5% wodoru;

0,01-6% siarki (rzadko do 8%);

0,005-0,7% tlenu (rzadko do 1,2%);

0,001-1,8% azotu.

Oprócz tych pierwiastków w ropie naftowej można znaleźć około 50 pierwiastków chemicznych, w tym: wanad, nikiel, chlor.

Pod względem związków: węglowodory (95% wag.):

parafinowe: gazowe (C1-C4), ciekłe (C5-C15), stałe (C15<);

naftenowe;

aromatyczne.

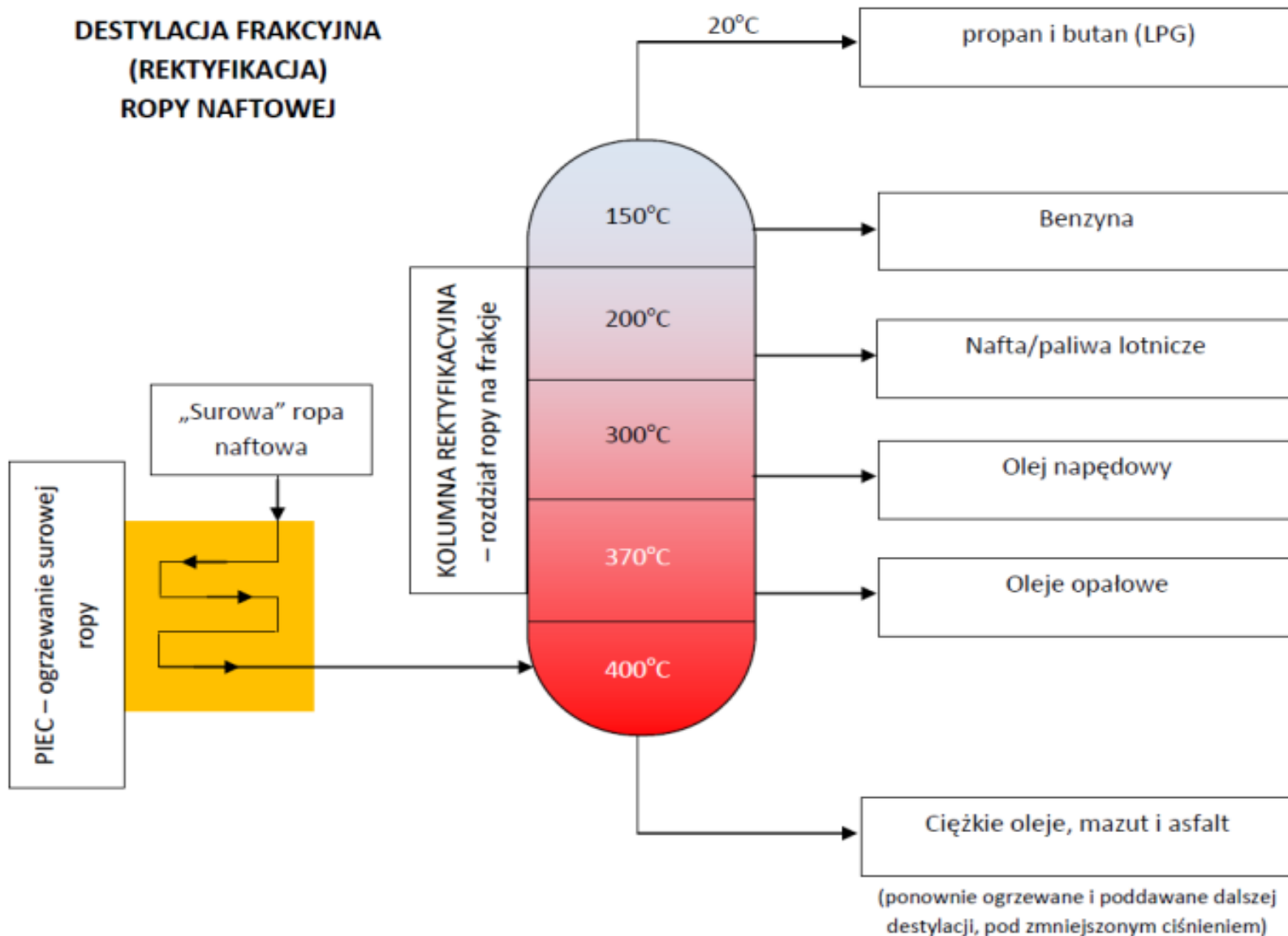
Surowa ropa naftowa wydobywana ze złoża jest oleistą cieczą barwy zwykle od jasno brunatnej do czarnej, o ostrym zapachu, nierozpuszczalną w wodzie.

Jest ona cieczą palną. Pali się żółtym, kopiącym płomieniem.

Ma gęstość mniejszą od wody.

(Nie wolno jej gasić wodą)

DESTYLACJA FRAKCYJNA (REKTYFIKACJA) ROPY NAFTOWEJ

PRODUKT DESTYLACJI	TEMPERATURA	Liczba atomów węgla w cząsteczkach węglowodorów	ZASTOSOWANIE
GAZ RAFINERYJNY	0 – 40 ⁰ C	1 - 4	paliwo w butlach turystycznych i do silników o zapłonie iskrowym
BENZYNA	40 ⁰ C – 180 ⁰ C	5 - 12	rozpuszczalnik, paliwo do samochodów o zapłonie iskrowym
NAFTA	180 ⁰ C – 280 ⁰ C	9 - 16	paliwo do silników odrzutowych, rozpuszczalnik
OLEJE NAPEDOWE	280 ⁰ C – 350 ⁰ C	15 -18	paliwo do silników z zapłonem samoczynnym (Diesla)
MAZUT	powyżej 350 ⁰ C	> 17	olej opałowy

DESTYLACJA ROPY NAFTOWEJ

Destylacja – metoda rozdzielania i oczyszczania substancji

Mazut, ciężki olej opałowy – oleista ciecz o barwie ciemnobrunatna do czarnej.

Po jego destylacji pod zmniejszonym ciśnieniem otrzymujemy:

- oleje smarowe**
- wazelinę**
- parafinę**
- asfalt stosowany do pokrywania nawierzchni i produkcji papy**

Benzyna to mieszanina węglowodorów zawierających od 5 do 12 atomów węgla w cząsteczce związku.

Lotna, łatwopalna ciecz o specyficznym zapachu, dobrze rozpuszczalna w rozpuszczalnikach organicznych, rozpuszczalnik oleju, nierozpuszczalna w wodzie.

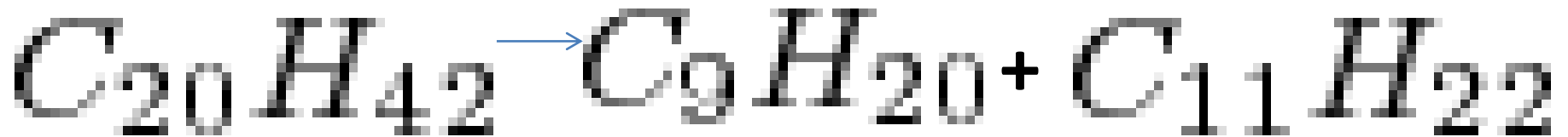
Ma gęstość mniejszą niż woda. **Nie wolno gasić jej wodą.**

Metody otrzymywania benzyny:

- destylacja ropy naftowej,
- kraking wyższych frakcji ropy naftowej w tem. 470-520 °C,

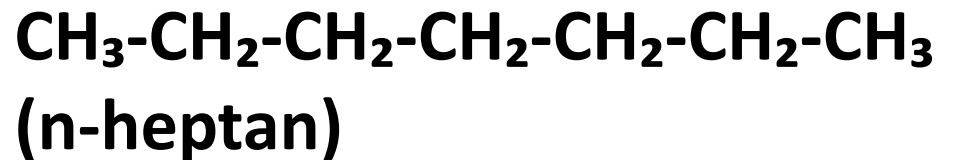
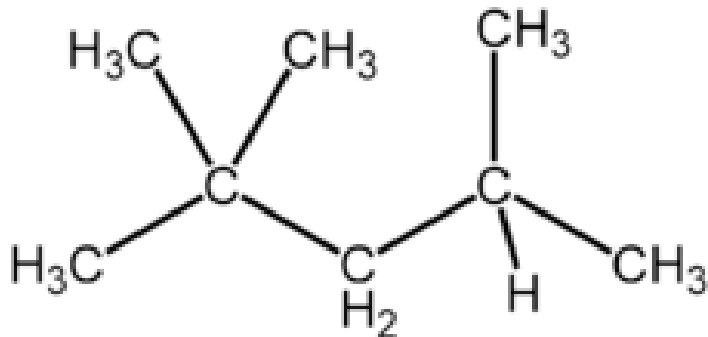
KRAKING - to reakcja rozpadu alkanów o długich łańcuchach węglowych na krótsze (o krótszych łańcuchach węglowych) alkany i alkeny. Kraking następuje na skutek działania wysokiej temperatury lub katalizatora.

Liczba oktanowa - LO - umowny wskaźnik charakteryzujący przeciwstukowe własności paliwa używanego do napędu silników spalinowych z zapłonem iskrowym.

Liczba oktanowa danego paliwa równa jest liczbowo takiej procentowej zawartości izooktanu (LO = 100) w mieszaninie z n-heptanem (LO = 0), przy której własności przeciwstukowe tej mieszaniny są takie same, jak badanego paliwa.

Izooktan – 2,2,4-trimetylopentan

PB-95	4.16
PB-98	4.33
ON DIESEL	4.01
LPG	2.25

OKNA
DRZA
pl
GO
36-90-03
36-90-05
KOMPUTERY
AK

ul. ...

Benzyna otrzymywana w wyniku krakingu spala się wybuchowo. Spalanie stukowe benzyny to spalanie nierównomierne, szybkie, powodujące nieregularną pracę silnika.

Dlatego dodaje się do benzyny środki przeciwstukowe – alkohole (kiedyś tetraetylołów).

W celu podwyższenia LO stosuje się reforming czyli izomeryzację.

W wysokiej temperaturze oraz pod działaniem odpowiednich katalizatorów następuje izomeryzacja prostych łańcuchów węglowodorowych do rozgałęzionych oraz odwodornienie prowadzące do cyklizacji i aromatyzacji.

RODZAJE BENZYN

Benzyna lakowa – ma wysoką temperaturę wrzenia. Stosowana jest jako rozcieńczalnik do lakierów (także farb i innych wyrobów ftalowych i olejnych).

Benzyna apteczna – pentan, heksan – służy do odkażania i odtłuszczenia skóry.

Benzyna lotnicza – zawiera ołów – stosowana w lotniczych silnikach tłokowych

Benzyna laboratoryjna – pracownie chemiczne

Benzyna silnikowa – LO 95, LO 98 – silniki z zapłonem iskrowym

Wyróżnia się kilka gatunków węgla kopalnych, w zależności od zawartości pierwiastka węgla:

**węgiel brunatny (62-75%)
węgiel kamienny (75-97%)
antracyt (92-95%)
szungit (do 99%)**

Koksowanie węgla, proces technologiczny polegający na ogrzewaniu węgla bez dostępu powietrza w temperaturze do ok. 1000°C.

Produkty pirolizy węgla:

- gaz koksowniczy**
- woda pogazowa**
- smoła węglowa**
- koks**

SUCHA DESTYLACJA WĘGLA

Sucha destylacja – to proces ogrzewania substancji bez dostępu powietrza

nawozy sztuczne

parafina

benzyna

wyroby gumowe

leki

lakiery

chłodnictwo

materiały wybuchowe

huta

benzyna
i oleje syntetyczne

gazowe
(gaz świetlny
lub koksowniczy)

ciekłe
(woda pogazowa)

stałe
(koks)

produkty suchej
destylacji węgla

Gaz koksowniczy:

wodór – ok. 55%

metan – ok. 23–27%

tlenek węgla – ok. 9–10%

azot – ok. 5%

W przeszłości gaz koksowniczy był stosowany w przedsiębiorstwach oraz w gospodarstwach domowych. Wytwarzany był zwykle lokalnie i nazywany gazem miejskim

Stosowany był powszechnie od drugiej połowy XIX w aż do lat 80 XX wieku. Służył do gotowania w kuchenkach, oświetlania ulic oraz jako paliwo w wielu procesach przemysłowych. Ze względu na jego dużą toksyczność, wynikającą z dużej zawartości tlenku węgla został wycofany z użycia i zastąpiony gazem ziemnym

Woda pogazowa – zawiera wodę oraz amoniak i sole amonowe (głównie węglan amonu) oraz inne związki w mniejszych ilościach.

Jako produkt uboczny jest neutralizowana kwasem siarkowym w wyniku czego otrzymuje się siarczan amonu, który jest używany jako nawóz sztuczny. Używana jest także do otrzymywania amoniaku.

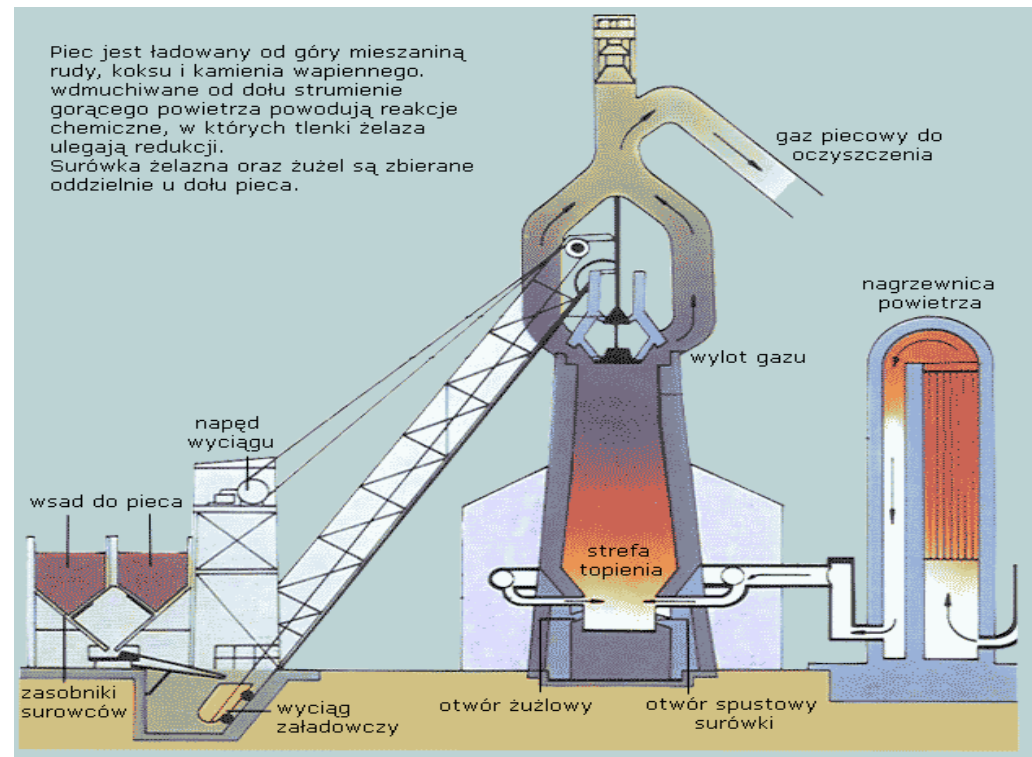
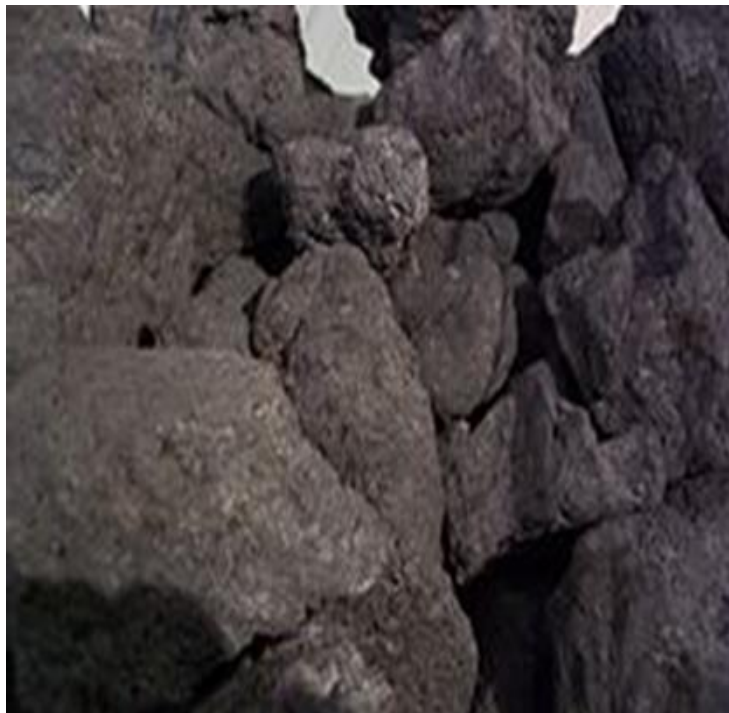

Smoła pogazowa jest surowcem do produkcji:

- tworzyw sztucznych
- rozpuszczalników
- barwników
- substancji zapachowych
- leków (np. lek na łuszczycę PRODERMINA)
- środków ochrony roślin
- materiałów wybuchowych

Koks tworzy szaroczarne, nieregularne bryły o budowie gąbczastej, składające się w 90% z pierwiastka węgla. Spala się płomieniem niekopnącym, niebieskawym, o wysokiej temperaturze. Jest reduktorem w procesach hutniczych. Stosowany jako paliwo, surowiec do produkcji karbidu i gazu syntezowego przekształcanego w benzynę

ALOTROPOWE ODMIANY WĘGLA:

GRAFIT

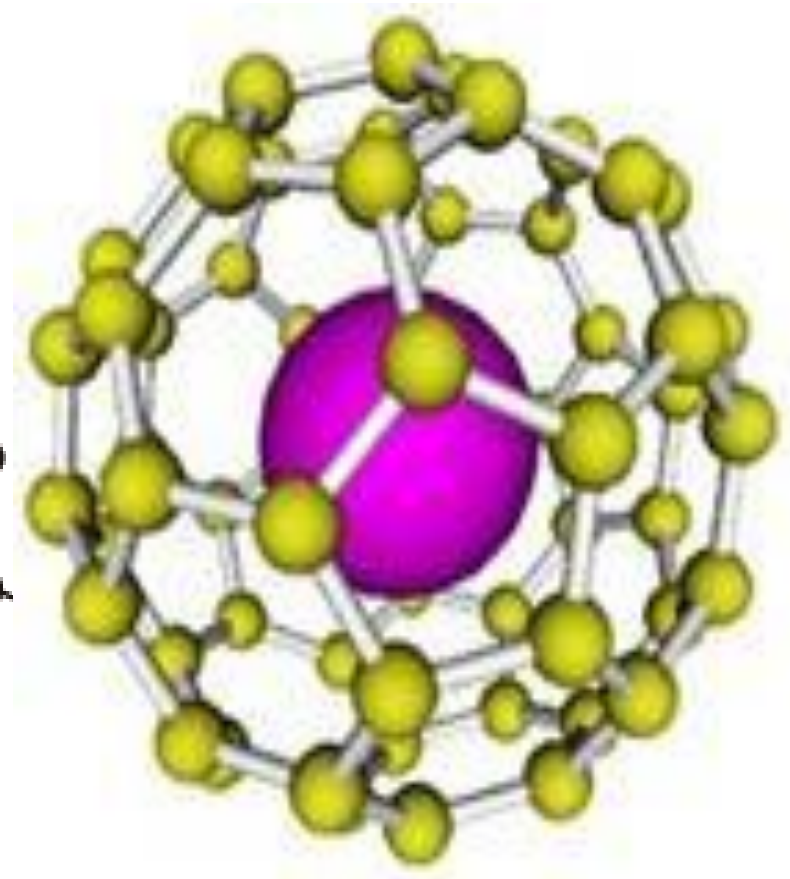
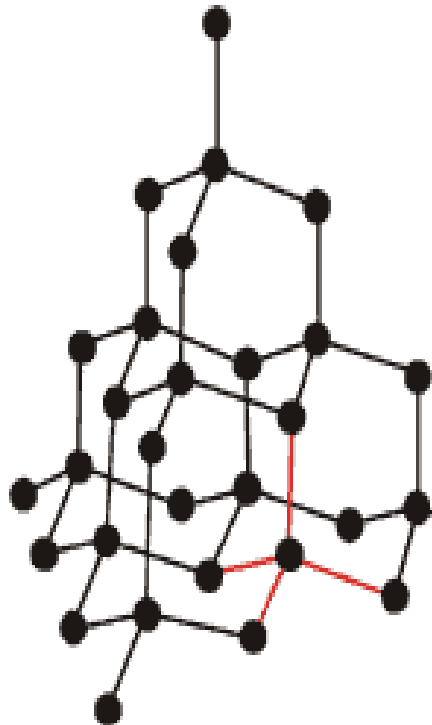
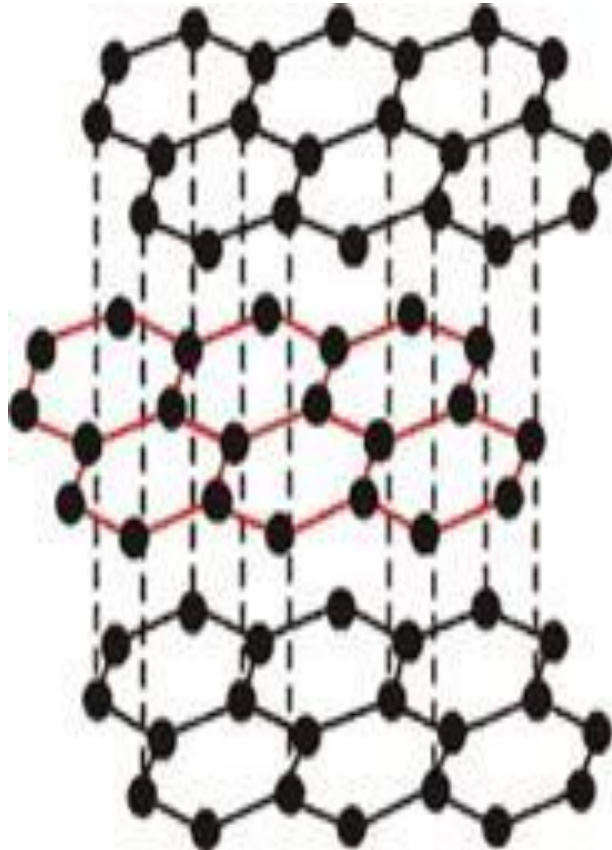
DIAMENT

FULERENY

grafen

karbin

(NAGRODA NOBLA 2010 Andriej Geim, Konstantin Nowosiłow)

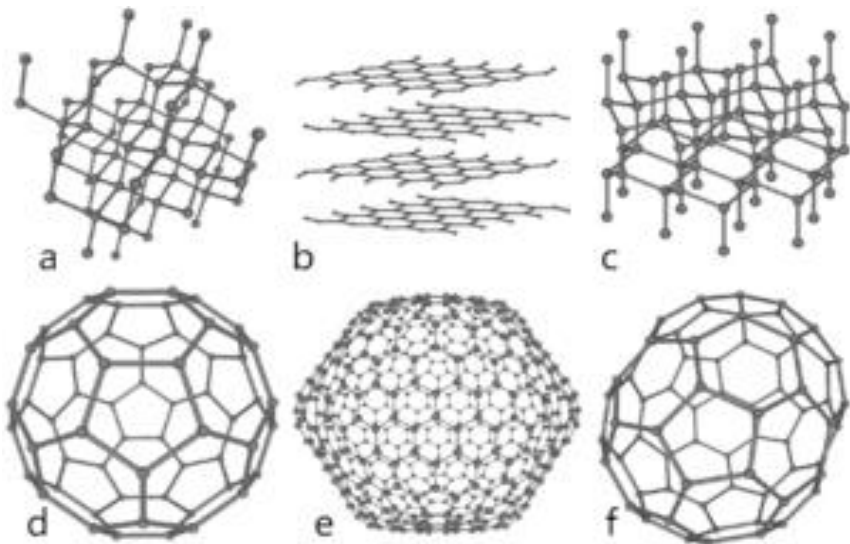

Grafit jest alotropową odmianą węgla o barwie czarno-szarej i metalicznym połysku. Jest bardzo miękki (wartość 1 w skali Mohsa), łupliwy i nierozpuszczalny w wodzie. Bardzo dobrze przewodzi prąd elektryczny i ciepło.

ZASTOSOWANIE:

- wkłady do ołówków
- elektrody
- szczotki do silników elektrycznych
- pręty w reaktorach atomowych

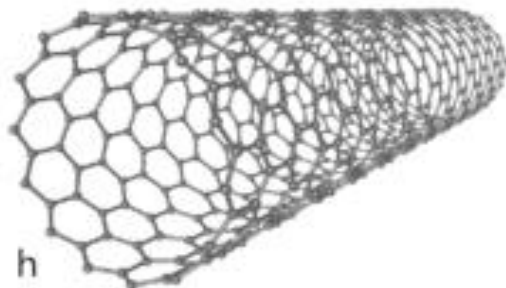
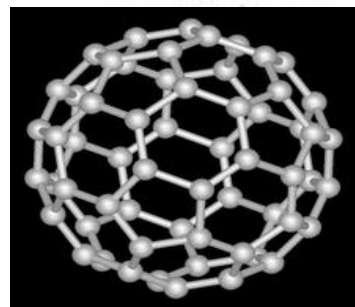

Fulereny – cząsteczki składające się z parzystej liczby atomów węgla, tworzące zamkniętą, pustą w środku bryłę. Cząsteczki fulerenów zawierają od 28 do ok. 1500 atomów węgla.

ZASTOSOWANIE:

- fotooptyka i elektronika
- medycyna – leki na AIDS
- izolatory, przewodniki, półprzewodniki

Fulereny są czarnymi ciałami stałymi o metalicznym połysku. Posiadają własności nadprzewodzące i półprzewodnikowe.

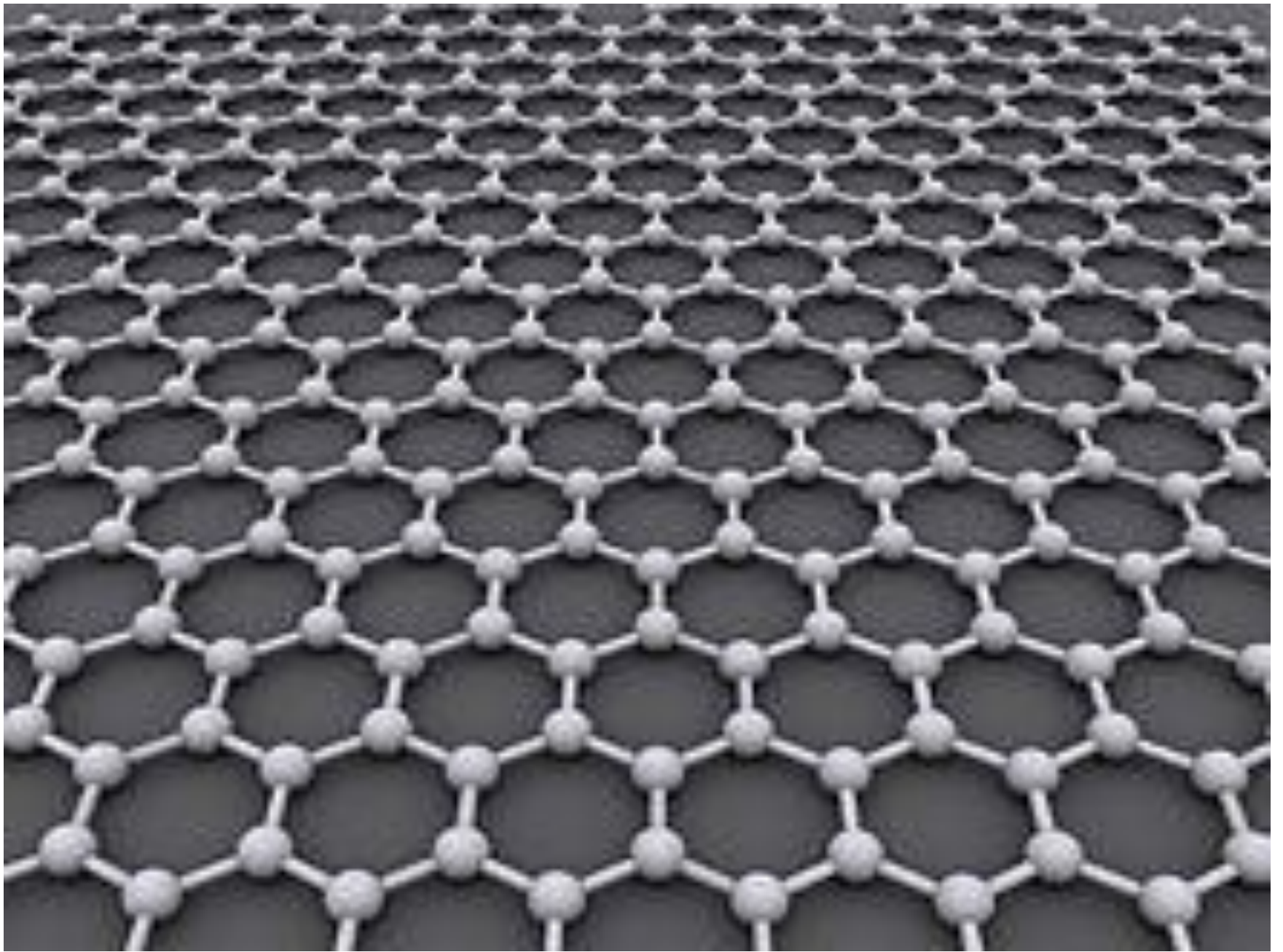
Fulereny należą do związków słabo rozpuszczalnych. Nie rozpuszczają się w polarnych rozpuszczalnikach praktycznie wcale. Najlepiej (choć też nie za dobrze) rozpuszczają się w rozpuszczalnikach aromatycznych, takich jak benzen czy toluen oraz w CCl_4 . Tworzą się wtedy kolorowe roztwory. Roztwór C_{60} w benzenie ma barwę fioletową, zaś C_{70} – rubinową.

Diament – ma dobrą przewodność cieplną. Jest izolatorem, z wyjątkiem diamentu niebieskiego, który jest półprzewodnikiem. Jest trudno topliwy i odporny na działanie kwasów i zasad. Najtwardszy ze znanych substancji. Bezbarwny. Ma wysoki współczynnik załamania światła.

ZASTOSOWANIE:

- produkcja materiałów ściernych i narzędzi tnących i skrawających oraz świderów do wierceń geologicznych i górniczych
- wyrób past termoprzewodzących jako elementy w aparaturze naukowej i medycznej
- elektronika
- jubilerstwo - wyrób biżuterii – odpowiednio oszlifowane diamenty noszą nazwę brylantów

Grafen – płaska struktura złożona z atomów węgla, połączonych w sześciokąty. Materiał ten kształtem przypomina plaster miodu

Za badania grafenu Andriej Gejm i Konstantin Nowosiołow z uniwersytetu w Manchesterze otrzymali w 2010 Nagrodę Nobla w dziedzinie fizyki.

Bardzo dobry przewodnik ciepła oraz elektryczności

**Prędkość przepływu elektronów, wynosząca 1/300
prędkości światła,**

Materiał ten ma szansę w wielu zastosowaniach zastąpić krzem

**Grafen nadaje się do wytwarzania
przejrzystych, zwijanych w rolkę
wyświetlaczy dotykowych oraz do produkcji
energii odnawialnej z baterii słonecznych i
magazynowania jej w wysokowydajnych
akumulatorach czy superkondensatorach.**